

För en rättvis och välfungerande biblioteksservice för de som använder tillgängliga medier

Genom bibliotekstjänsten Legimus kan den som har en funktionsnedsättning som leder till svårigheter att läsa få tillgång till tillgänglig litteratur. Tillgång till tjänsten ges främst via bibliotek. Det sker i enlighet med bibliotekslagens paragraf 4.

Under hösten 2025 har Myndigheten för tillgängliga medier (MTM) fattat flera beslut som på olika sätt försvårar tillgången till Legimus och begränsar möjligheten att ta del av den tillgängliga kurslitteraturen de förmedlar.

Skärpta regler utan anledning

Förändringarna följer av en debatt som har blossat upp där läromedelsproducenter menar att Legimus används på ett felaktigt sätt: att nedladdade filer av kurslitteratur sprids utan tillstånd och användare delar med sig av inloggningen till kurskamrater. MTM har därför gjort en egen utredning och den kan inte påvisa detta påstådda beteende.

För att komma till rätta med det påstådda fusket genomförde MTM under våren 2025 ändå flertalet förändringar utifrån regeringens direktiv.

I rapporten "[Robust, rättssäkert och likvärdigt](#)", där ett regeringsuppdrag redovisas, har MTM utrett tillgång till kurslitteratur i Legimus. I rapporten presenterades ännu fler förändringar av arbetssätt och rutiner som i mångt och mycket redan implementerats, utan analys om hur det drabbar målgruppen och utan grund i det påstådda fusket.

Studenter riskera att hamna efter

För att som student få tillgång till Legimus krävdes det tidigare ett eller flera längre samtal med en lärosätesbibliotekarie. Från och med vårterminen 2026 måste bibliotekarierna dokumentera läsnedsättningen, inklusive känsliga personuppgifter, enligt ett av MTM framtaget formulär. Sedan skickas dokumentation till MTM för beslut, istället för att bibliotekarien gör bedömning av studentens förmåga.

Detta riskerar att försena studenternas tillträde till Legimus, vilket gör att de hamnar efter redan från start.

Tillgänglig kurslitteratur kommer heller inte att kunna göras tillgänglig på förhand, till skillnad från att en student utan läsnedsättning kan köpa eller låna en bok innan kursstart. Det är till och med så att först när en student med godkänd tillgång till

Legimus ber om en kursbok, kan produktionen av till exempel en talbok starta. Tidigare har bibliotek kunnat be om förinläsning av litteratur de vet kommer att behövas på grund av stora studentkullar.

Nya studenter med läsnedsättning riskerar då att hamna flera månader efter med sina studier – kurser kan till och med hinna ta slut innan studenten fått tillgänglig litteratur. Ofta behöver en bok anpassas till flera målgrupper, vilket gör att produktionen tar ännu längre tid. Det drabbar en grupp studenter som redan kan ha svårigheter med att hålla studietempot.

Risk för diskriminering

Även Legimus bibliotekskatalog har gjorts om. Bara studenter som är inskrivna i Ladok som efter godkännande får tillgång till både kurslitteratur och annan litteratur, till exempel romaner som används i litteraturvetenskapliga kurser.

Andra biblioteksbesökare, inklusive forskare och lärare vid lärosäten, YH-studerande och folkhögskoledeltagare, måste först genomgå en särskild prövning hos MTM för att få tillgång till kurslitteratur. Detta riskerar att utsätta låntagare med läsnedsättning för diskriminering, eftersom personer utan läsnedsättning kan låna samma böcker via folkbiblioteken utan begränsningar.

MTM bortser även från de ekonomiska effekterna för lärosäten som förslagen innebär. Kostnaderna kommer att öka när fler möten med studenter ska passas in hos redan pressade lärosätesbibliotek. Myndigheten begär nu också förstärkning till sig själva från Utbildningsdepartementet med 1 miljon under 3 år och 4 miljoner under 3 år från Kulturdepartementet.

Ändringar införs utan analys

Ovanstående ändringar har till största delen implementerats redan. Vi saknar ordentlig konsekvensanalys av hur det drabbar studenter eller lärosätesbibliotek. Konsekvenserna av förändringarna bör analyseras för att säkerställa att den här gruppen studenter inte hamnar i en väsentligt sämre situation än deras kursare, till en hög kostnad för lärosätena.

Det är oerhört viktigt att stävja fusk och olaglig spridning av upphovsrättsskyddad litteratur, men åtgärderna måste vara rimliga. Processen för att få tillgång till Legimus måste vara snabb och laglig för studenterna. Ökade kostnader och än mer byråkrati gynnar ingen, allra minst de som har behov av Legimus för sina studier.

Önskemål om förändring

Undertecknarna av denna skrivelse ser att de bästa lösningarna vore att

1. Uppdelningen av Legimus i två olika delar tas bort

Enligt diskrimineringslagen missgynnas en person med en funktionsnedsättning om åtgärder inte vidtas för att den personen ska komma i en jämförbar situation med personer utan denna funktionsnedsättning.

MTM:s delning av sin samling i kurslitteratur och allmän litteratur har gjort att bibliotekstjänster, och därmed tillgången till litteraturen, blivit väsentlig sämre för vissa Legimus-användare i relation till övriga biblioteksanvändare, som inte har en syn- eller läsnedsättning.

2. Det genomförs en oberoende utvärdering av effekterna av den förändrade registreringsprocessen för studerande

Vi ser en risk för sen tillgång till tillgänglig kurslitteratur för nya studenter med syn- eller läsnedsättning. Det försätter Legimus-användare i en sämre situation än sina studiekamrater. Den nya processen behöver följas upp och utvärderas ur tillgänglighets- och resursperspektiv. Utvärderingen ska göras utifrån de skiftande behov olika studentgrupper kan ha med anledning av sin funktionsnedsättning. Vi anser att en utvärdering görs bäst av en från MTM oberoende part.

Dyslexiförbundet

Riksförbundet Unga med Synnedsättning

Svensk biblioteksforening

Synskadades Riksförbund